

Edukacja polonistyczna – zmiany programowe w szkołach ponadpodstawowych

**szkolenie
dla nauczycieli konsultantów i doradców metodycznych języka polskiego**

Sulejówek, 13-15 czerwca 2018 r., 15-17 czerwca 2018 r.

Metodyka kształcenia literackiego i kulturowego w kontekście elementów retoryki i samokształcenia

warsztaty

Prowadzący: dr Wioletta Kozak

Planowanie pracy w nowej szkole ponadpodstawowej

Warunki brzegowe

- Integracja wewnątrzprzedmiotowa
- Klasa IV LO – po 1945 r. bez tematyki wojennej
- 4 godziny tygodniowo (poziom podstawowy)
- Możliwość przenoszenia lektur w klasach I–III (np. *Potop* przy baroku)
- W każdej klasie 2 lektury uzupełniające
- Dialog z tradycją

KLASA	Umiejętność szczegółowa w podstawie programowej			
	I. Kształcenie literackie i kulturowe	II. Kształcenie językowe	III. Tworzenie wypowiedzi	IV. Samokształcenie
I				
II				
III				
IV				

Rola kontekstów w czytaniu tekstów literackich

Konteksty w podstawie programowej

1. Czytanie utworów literackich

Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
9) Rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programem epoki literackiej z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;	3) rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych oraz odczytuje ich funkcje;
11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;	4) rozróżnia grupę literacką i pokolenie literackie; rozpoznaje założenia programowe w utworach literackich różnych epok;
12) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, <i>Dziadów</i> cz. II oraz <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza, <i>Zemsty</i> Aleksandra Fredry, <i>Balladyny</i> Juliusza Słowackiego;	5) rozpoznaje mitologizację i demitologizację w utworach literackich, rozumie ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji;

Konteksty w podstawie programowej

1. Czytanie utworów literackich

Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;	12) rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów;
15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;	13) rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich.
16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.	

Konteksty w podstawie programowej

2. Odbiór tekstów kultury

Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;	2) wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki;
6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;	3) rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej;
2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;	4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty;
	6) odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach;

Do czego potrzebne są konteksty?

- Rozpoznanie sensów częściowych prowadzące do rozumienia całości.
- Interpretacja – metoda współczesnego literaturoznawstwa, która poprzez jak najbardziej wnikliwe i głębokie ujęcie tekstu literackiego w jego całości prowadzi do pogłębionego zrozumienia i pełnego wczucia się w swoiste, twórcze siły językowego dzieła sztuki.

Do czego potrzebne są konteksty?

1. Czytanie kontekstowe pozwala na budowanie świadomości historycznoliterackiej uczniów. Odbywa się ono poprzez wydobywanie sensów i znaczeń wynikających z lektury tekstów. Uzmysławia uniwersalność motywów, wątków i tematów z jednoczesnym postrzeganiem odmienności form wypowiedzi.
2. Kontekst za każdym razem musi być uzasadniony, kieruje interpretatora ku odkrywaniu intencji autora.
3. Uczniowie dzięki wnikliwej analizie mogą odkrywać grę, jaką prowadzi z nimi autor.

Do czego potrzebne są konteksty?

Stanisław Baliński

O tamtej

Z tamta było kapryśnie i było niepewnie,
Gdy prosiłeś o serce, drwiła z ciebie płocha,
A gdy chciałeś porzucić, wzywała cię rzewnie,
Trudno ją było lubić, trzeba było kochać.

Ta nigdy nie jest zmienna i nie jest powiewna,
Ma uśmiech pogodniejszy i słowa łaskawsze,
Możesz jej ufać wiernie, nie zdradzi — rzecz pewna,
A kiedy powie słowo, dotrzymuje zawsze.

Tamta mnie opuściła, tamtej nie ma ze mną,
Ta przyszła i uściskiem objęła serdecznie,
I chociaż mi z nią dobrze i chociaż bezpiecznie,
Za tamtą mi jest smutno, za tamtą mi ciemno...

O tamtej...

Z tamtą było kapryśnie i było niepewnie,
Gdy prosiłeś o serce, drwiła z ciebie płocha,
A gdy chciałeś porzucić, wzywała cię rzewnie,
Trudno ją było lubić, trzeba było kochać.

Ta nigdy nie jest zmienna i nie jest powiewna,
Ma uśmiech pogodniejszy i słowa łaskawsze,
Możesz jej ufać wiernie, nie zdradzi — rzecz pewna,
A kiedy powie słowo, dotrzymuje zawsze.

Tamta mnie opuściła, tamtej nie ma ze mną,
Ta przyszła i uściskiem objęła serdecznie,
I chociaż mi z nią dobrze i chociaż bezpiecznie,
Za tamtą mi jest smutno, za tamtą mi ciemno...

Stanisław Baliński, *Peregrynacje. Poezje wybrane 1928–1981*, Warszawa 1982.

Do czego potrzebne są konteksty?

Stanisław Baliński
O tamtej

Z tamta było kapryśnie i było niepewnie,
Gdy prosiłeś o serce, drwiła z ciebie płocha,
A gdy chciałeś porzucić, wzywała cię rzewnie,
Trudno ja było lubić, trzeba było kochać.

Ta nigdy nie jest zmienna i nie jest powiewna,
Ma uśmiech pogodniejszy i słowa łaskawsze,
Możesz jej ufać wiernie, nie zdradzi – rzecz pewna,
A kiedy powie słowo, dotrzymuje zawsze.

Tamta mnie opuściła, tamtej nie ma ze mną,
Ta przyszła i uściskiem objęła serdecznie,
I chociaż mi z nią dobrze i chociaż bezpiecznie,
Za tamtą mi jest smutno, za tamtą mi ciemno...

Z tomiku *Wielka podróż*, 1941 Londyn

Został zamieszczony w
antologii poezji miłosnej W.
Boleckiego *Snuć miłość...*
*Polska poezja miłosna XV – XX
wieku*

Do czego potrzebne są konteksty?

Tom *Wielka podróż* stanowi znaczący dorobek w twórczości S. Balińskiego. Składa się z dwóch części:

1. *Do przyjaciół w podróży.*
2. *Postój w Paryżu.*

O tamtej...

Z tamtą było kapryśnie i było niepewnie,
Gdy prosiłeś o serce, drwiła z ciebie płocha,
A gdy chciałeś porzucić, wzywała cię rzewnie,
Trudno ją było lubić, trzeba było kochać.

Ta nigdy nie jest zmienna i nie jest powiewna,
Ma uśmiech pogodniejszy i słowa łaskawsze,
Możesz jej ufać wiernie, nie zdradzi — rzecz pewna,
A kiedy powie słowo, dotrzymuje zawsze.

Tamta mnie opuściła, tamtej nie ma ze mną,
Ta przyszła i uściskiem objęła serdecznie,
I chociaż mi z nią dobrze i chociaż bezpiecznie,
Za tamtą mi jest smutno, za tamtą mi ciemno...

Część pierwszą otwiera wiersz *Pożegnanie Krzemieńca* 1939, którego tytuł stanowi wyraźne wskazanie tradycji, do jakiej nawiązuje poeta. Gra romantycznymi motywami, cytataми, poetyką i formą wiersza stanowi wyraz świadomości dwudziestowiecznego poety-emigranta, którego świat znów zamyka się w romantycznej poezji. Zburzenie tego świata przez wojnę prowadzi do literatury, która zdolna jest jedynie przechować pamięć o tym świecie, którego już nie ma.

Ewa Jaskółowa, *Konsekwencje interpretacyjne kontekstowego czytania*, [w:] *Czytanie tekstów kultury. Metodologia. Badania. Metodyka*, pod red. B. Myrdzik, I. Morawiecka, Lublin 2007.

Do czego potrzebne są konteksty?

Aluzje literackie:

1. *mi jest smutno...* - nawiązanie do *Hymnu* J. Słowackiego

2. Antoni Słonimski *Smutno mi Boże*

*Że z podróży dalekiej do ojczyzny płynę
I że się serce z piersi wyrywa bezradnie,
I że mnie czeka niebo ojczyzny mej sine,
Że już gwiazd nie zobaczę, co błyszczą jak żadne,
Smutno mi, Boże!*

O tamtej...

Z tamtą było kapryśnie i było niepewnie,
Gdy prosiłeś o serce, drwiła z ciebie płocha,
A gdy chciałeś porzucić, wzywała cię rzewnie,
Trudno ją było lubić, trzeba było kochać.

Ta nigdy nie jest zmienna i nie jest powiewna,
Ma uśmiech pogodniejszy i słowa łaskawsze,
Możesz jej ufać wiernie, nie zdradzi — rzecz pewna,
A kiedy powie słowo, dotrzymuje zawsze.

Tamta mnie opuściła, tamtej nie ma ze mną,
Ta przyszła i uściskiem objęła serdecznie,
I chociaż mi z nią dobrze i chociaż bezpiecznie,
Za tamtą mi jest smutno, za tamtą mi ciemno...

Konteksty filozoficzne

Konteksty w podstawie programowej

1. Czytanie utworów literackich

Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
9) Rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programem epoki literackiej z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi ; poddaje ją refleksji ;	3) rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych oraz odczytuje ich funkcje;
11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych ;	4) rozróżnia grupę literacką i pokolenie literackie; rozpoznaje założenia programowe w utworach literackich różnych epok;
12) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, <i>Dziadów</i> cz. II oraz <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza, <i>Zemsty</i> Aleksandra Fredry, <i>Balladyny</i> Juliusza Słowackiego;	5) rozpoznaje mitologizację i demitologizację w utworach literackich, rozumie ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji;

Konteksty w podstawie programowej

1. Czytanie utworów literackich

Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;	12) rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów;
15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny , biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny ;	13) rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich.
16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.	

Konteksty w podstawie programowej

2. Odbiór tekstów kultury

Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;	2) wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki ;
6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury , stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;	3) rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej;
2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;	4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty ;
	6) odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach ;

Konwencja literacka

Konwencja literacka

Przyjęty w literaturze zespół norm, które określają charakter poszczególnych elementów utworu, a także sposoby ich łączenia w całościowy kształt dzieła.

Konwencję determinuje:

- Epoka
- Prąd artystyczny
- Styl

Konwencja realistyczna

- bogactwo opisów
- wierne odwzorowanie charakterów postaci, miejsc, wyglądu wnętrza, sytuacji
- prawdopodobieństwo postaci i wydarzeń, mimetyzm
- dzieło literackie dokładnie odwzorowuje ludzkie charaktery i motywacje zachowań
- przyczynowo-skutkowe i chronologiczne uporządkowanie wydarzeń
- wszechwiedzący narrator ukryty za światem przedstawionym, często zachowujący dystans, obiektywizm
- wprowadzenie różnych odmian języka, dostosowanie go do środowiska, sytuacji, charakteru postaci (indywidualizacja języka)

Lalka Bolesława Prusa

Konwencja naturalistyczna

- unikanie komentarzy na rzecz relacji
- obiektywny, fotograficzny opis rzeczywistości z jej najciemniejszymi stronami (brzydotą, kalectwem, przemocą itp.)
- człowiek ukazywany jako jednostka podporządkowana biologicznym prawom natury, popędom i instynktom
- kolokwializacja i brutalizacja stylu
- subiektywny bohater, którego losy i psychikę determinują pochodzenie, status społeczny itp.

Germinal Emila Zoli

Konwencja nadrealistyczna

- świat przedstawiony jako produkt wyobraźni twórcy, zmienny, nielogiczny, oparty na luźnych skojarzeniach
- podświadomość jako obszar zainteresowania twórcy;
- oniryczność, marzenia, sny jako elementy świata
- posługiwanie się groteską, ironią, czarnym humorem, absurdem

Sklepy cynamonowe Brunona Schulza

Konwencja baśniowa

- przeplatanie się elementów świata realistycznego i fantastycznego (cudowność, magia)
- antropomorfizacja natury, występowanie bohaterów ludzkich i zwierzęcych
- elementy światopoglądu ludowego (niepisane normy moralne, ideały sprawiedliwych zachowań)
- obecność motywów: wędrownych (toposów), motywu smoka, jabłka, czarodziejskiego instrumentu itp.

Ballada dziadowska Bolesława Leśmiana

Konwencja groteskowa

- celowe zniekształcenie rzeczywistości: upodobanie do fantastyki, brzydoty, osobliwości, deformacji, wyolbrzymienia, karykatury
- absurdalność, odrzucenie logiki w prezentacji zdarzeń
- niejednolitość nastrojów, mieszanie komizmu i tragizmu, błazenady i przerażenia, trywialności i demoniczności
- niejednolitość stylowa, mieszanie mowy wykwintnej z wulgarną, kontrast między językiem a sytuacją komunikacyjną
- skłonność do prowokacji – odrzucanie, parodiowanie, ośmieszanie konwencji literackich i obowiązujących zasad, np. zasady decorum

Ferdydurke Witolda Gombrowicz

Konwencja modernistyczna

- otwarta kompozycja: wielość wątków, brak wyrazistego zakończenia, polifoniczność
- zwrócenie uwagi na analizę psychologiczną postaci
- odejście od narratora wszechwiedzącego ku narratorowi personalnemu, który prowadzi opowieść z punktu widzenia bohatera, przyjmuje jego system wartości
- subiektywizacja świata przedstawionego
- mieszanie stylów: realizmu, naturalizmu, symbolizmu, impresjonizmu

Chłopi Władysława S. Reymonta

Konwencja baśniowa w literaturze młodopolskiej

Aneta Grodecka, *Uczeń z wyobraźnią*, Poznań 2003.

J. Mehoffer, *Dziwny ogród*

1903

H. Rousseau, *Zaklinaczka węży*

1907

Konwencja baśniowa w literaturze młodopolskiej

Kryteria porównania:

1. Opisz scenę, zwracając uwagę na postaci, typ roślinności, zwierzęta (owady)
2. Przyjrzyj się kolorystyce obrazu, określ rodzaj i znaczenie zastosowanych barw
3. Omów rolę światła w obrazie (obraz o walorach ciemnych czy rozświetlonych)
4. Jaki to ogród?
5. Jaki to typ obrazu (realistyczny, symboliczny, baśniowy?)
6. Na czym polega wymiar symboliczny obrazu?

Konwencja baśniowa w literaturze młodopolskiej

Bolesław Leśmian
Metafizyka

Kraina, gdzie żyć łatwiej i konać mniej trudno -
Gdzie wieczność już nie tajemnie wystawa na straży
Trosk doczesnych - gdzie bardziej jest bosko niż ludno-
I gdzie każdy za wszystkich nie cierpi - lecz marzy!

Są tu sady bez wyjścia i groble, nad szybą
Owej rzeki wyśnione, co kiedyś wytryśnie -
I niejeden tu pałac w zagąszczu ci błysnie,
Godny tego, by nie był niczyją siedzibą!

Są tu w lasach mrowiska wzniesione nad drogą,
Gdzie wre praca snów rojnych - odwieczna i bratnia -
I jest tu owa cisza błękitna, ostatnia
Z tych, co jeszcze na uśmiech zdobywać się mogą.

Tylko czasem na polu jakiś krzyż skrzydlaty
Wiatraka mielącego mgły marzeń i ciernie,
Brakiem Boga na sobie złąkniony niezmiernie,
Szaleje i skrzydłami uderza w zaświaty!

Bywalec tych uroczysk, powabnych swym tronem,
Umie błysków najmniejszą wyśledzić nieznacność
I w szczelinie pomiędzy istnieniem a zgonem
Dojrzeć gwiazdę niezgorszą, lub niezłą opatrność...

Lecz się nigdy nie strwoży, rozumnie zbłąkany,
Bezkrólewem w niebiosach lub własnego cienia
Zgubą w jarach - lub zbytnią łatwością zamiany
Jednych cudów na drugie... Niech cud się też zmienia!

Jego tylko tu nęci nie zwiedzona grota
Lub kwiat jeszcze nie znany, lub muszla co rzadsza -
I na wszelki przypadek wtórego żywota
Duszę swoją w te dziwy chętnie zaopatrzą...

On tu przyszedł sam przez się, by własne szaleństwo
Karmić stawą najlepszą na ziemi i niebie -
I nad brzegiem przepaści wytańczyć dla siebie
Jeden lęk drogocenny lub niebezpieczeństwo!...

Konwencja baśniowa w literaturze młodopolskiej

Bolesław Leśmian
Metafizyka

Kraina, gdzie żyć łatwiej i konać mniej trudno -
Gdzie wieczność już nie tajnie wystawa na straży
Trosk doczesnych - gdzie bardziej jest bosko niż ludno -
I gdzie każdy za wszystkich nie cierpi - lecz marzy!

Są tu sady bez wyjścia i groble, nad szybą
Owej rzeki wysnione, co kiedyś wytryśnie -
I niejeden tu pałac w zagąszczu ci błyśnie,
Godny tego, by nie był niczyją siedzibą!

Są tu w lasach mrowiska wzniesione nad drogą,
Gdzie wre praca snów rojnych - odwieczna i bratnia -
I jest tu owa cisza błękitna, ostatnia
Z tych, co jeszcze na uśmiech zdobywać się mogą.

Tylko czasem na polu jakiś krzyż skrzydlaty
Wiatraka mielącego mgły marzeń i ciernie,
Brakiem Boga na sobie zlekniiony niezmiennie,
Szaleje i skrzydłami uderza w zaświaty!

Bywalec tych uroczysk, powabnych swym tronem,
Umie błysków najmniejszą wysledzić nieznaczność
I w szczelinie pomiędzy istnieniem a zgonem
Dojrzeć gwiazdę niezgorszą, lub niezłą opatrność...

Lecz się nigdy nie strwoży, rozumnie zbłąkany,
Bezkrólewem w niebiosach lub własnego cienia
Zgubą w jarach - lub zbytnią łatwością zamiany
Jednych cudów na drugie... Niech cud się też zmienia!

Jego tylko tu nęci nie zwiedzona grota
Lub kwiat jeszcze nie znany, lub muszla co rzadsza -
I na wszelki przypadek wtórego żywota
Duszę swoją w te dziwy chętnie zaopatrzają...

On tu przyszedł sam przez się, by własne szaleństwo
Karmić stawą najlepszą na ziemi i niebie -
I nad brzegiem przepaści wytańczyć dla siebie
Jeden lęk drogocenny lub niebezpieczeństwo!...

Zadania:

1. Opisz, jak wygląda baśniowa kraina w wierszu Leśmiana.
2. Znajdź w *Słowniku symboli* wyjaśnienie znaczenia muszli i wiatraka. Jaką funkcję pełnią w wierszu Leśmiana?
3. Do jakiego utworu odsyła Cię wizja ożywionego wiatraka, który *szaleje i skrzydłami uderza w zaświaty*?
4. Co decyduje o rytmie wiersza?
5. Co to znaczy metafizyka? Jaki związek ma tytuł z treścią utworu?
6. Wypisz z wiersza wyrażenia zawierające słowo „sen” lub „marzenie”. Jakie mają znaczenie?
7. Jakie jest miejsce człowieka w baśniowym świecie Leśmiana?

Konwencja baśniowa w literaturze młodopolskiej

Zadania:

8. Jaki jest ogród Leśmiana?
9. Czy wiersz Leśmiana nawiązuje do baśniowych światów utrwalonych w malarstwie? Znajdź analogie, biorąc pod uwagę detale, światło, nastrój.
10. O jakie nowe treści uzupełnia poeta wizję malarzy?

Bolesław Leśmian
Metafizyka

Kraina, gdzie żyć łatwiej i konać mniej trudno -
Gdzie wieczność już nie tajemnie wystawa na straży
Trosk doczesnych - gdzie bardziej jest bosko niż ludno -
I gdzie każdy za wszystkich nie cierpi - lecz marzy!

Są tu sady bez wyjścia i groble, nad szybą
Owey rzeki wysnione, co kiedyś wytryśnie -
I niejeden tu pałac w zagąszczu ci błyśnie,
Godny tego, by nie był niczyją siedzibą!

Są tu w lasach mrowiska wzniesione nad drogą,
Gdzie wre praca snów rojnych - odwieczna i bratnia -
I jest tu owa cisza błękitna, ostatnia
Z tych, co jeszcze na uśmiech zdobywać się mogą.

Tylko czasem na polu jakiś krzyż skrzydlaty
Wiatraka miążącego mgły marzeń i ciemie,
Brakiem Boga na sobie zlekniiony niezmiennie,
Szaleje i skrzydłami uderza w zaświaty!

Bywalec tych uroczysk, powabnych swym tronem,
Umie błysków najmniejszą wysledzić nieznacność
I w szczelinie pomiędzy istnieniem a zgonem
Dojrzeć gwiazdę niezgorszą, lub niezłą opatrność...

Lecz się nigdy nie strwoży, rozumnie zbłąkany,
Bezkrólewiem w niebiosach lub własnego cienia
Zgubą w jarach - lub zbytnią łatwością zamiany
Jednych cudów na drugie... Niech cud się też zmienia!

Jego tylko tu nęci nie zwiedzona grota
Lub kwiat jeszcze nie znany, lub muszla co rzadsza -
I na wszelki przypadek wtórego żywota
Duszę swoją w te dziwy chętnie zaopatrzę...

On tu przyszedł sam przez się, by własne szaleństwo
Karmić strawą najlepszą na ziemi i niebie -
I nad brzegiem przepaści wytańczyć dla siebie
Jeden lęk drogocenny lub niebezpieczeństwo!...

Konwencja baśniowa w literaturze młodopolskiej

Zadanie:

11. Przeczytaj definicję baśni Leśmiana i wypisz najważniejsze cechy baśniowości.

Nigdy nie dowiedziona, zawsze poza nawiasem logiki, złocąca się niby ubocznie i postronnie marginesie życia doświadczalnego – baśń [...] gra rolę poważną w naszym myśleniu: rolę tęczowego mostu, który nas łączy z dziedziną nielogiczną istnienia, z brzegiem urwistym owej tajemnicy, której twarz nie jest do twarzy ludzkiej podobna. Baśń ta jest zawsze wytworem – intuicji, instynktu, o którym logika mówi, że jest ślepy, ponieważ ma oczy innej niż ona barwy. Widzi to, co logicznie rozumując, powinno być niewidzialne.

Bolesław Leśmian
Metafizyka

Kraina, gdzie żyć łatwiej i konać mniej trudno -
Gdzie wieczność już nie tajemnie wystawa na straży
Trosk doczesnych - gdzie bardziej jest bosko niż ludno -
I gdzie każdy za wszystkich nie cierpi - lecz marzy!

Są tu sady bez wyjścia i groble, nad szybą
Owej rzeki wysnione, co kiedyś wytryśnie -
I niejeden tu pałac w zagąszczu ci błyśnie,
Godny tego, by nie był niczyją siedzibą!

Są tu w lasach mrowiska wzniesione nad drogą,
Gdzie wrę praca snów rojnych - odwieczna i bratnia -
I jest tu owa cisza błękitna, ostatnia
Z tych, co jeszcze na uśmiech zdobywać się mogą.

Tylko czasem na polu jakiś krzyś skrzydlaty
Wiatraka mielącego mgły marzeń i ciernie,
Brakiem Boga na sobie zlekniiony niezmiernie,
Szaleje i skrzydłami uderza w zaświaty!

Bywalec tych uroczysk, powabnych swym tronem,
Umie błysków najmniejszą wysledzić nieznacność
I w szczelinie pomiędzy istnieniem a zgonem
Dojrzeć gwiazdę niezgorszą, lub niezłą opatrność...

Lecz się nigdy nie strwoży, rozumnie zbłąkany,
Bezkrólewem w niebiosach lub własnego cienia
Zgubą w jarach - lub zbytnią łatwością zamiany
Jednych cudów na drugie... Niech cud się też zmienia!

Jego tylko tu nęci nie zwiedzona grota
Lub kwiat jeszcze nie znany, lub muszla co rzadsza -
I na wszelki przypadek wtórego żywota
Duszę swoją w te dziwy chętnie zaopatrzą...

On tu przyszedł sam przez się, by własne szaleństwo
Karmić strawą najlepszą na ziemi i niebie -
I nad brzegiem przepaści wytańczyć dla siebie
Jeden lęk drogocenny lub niebezpieczeństwo!...